

ଦ୍ଵିତୀୟ ପାଠ

ମୁଦ୍ରା, ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ଏବଂ ବୀମା

Money, Banking and Insurance

ଆମର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ମୁଦ୍ରାର ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକ ପରିଚିତ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଜିନିଷ କିଣାବିକାରେ ଏହା ପ୍ରମୁଖ ମାଧ୍ୟମ ଅଟେ । ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ଆମେ ମୁଦ୍ରାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ବିଭିନ୍ନ ସେବା ପାଇ ପାରୁଛେ : ଯଥା- ମିଶ୍ରା, ମୂଲିଆ ଆଦିଙ୍କୁ ମୁଦ୍ରା ବିନିମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଗୃହ କାମରେ ଲଗାଇ ପାରୁଛେ । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆମେ ମୁଦ୍ରାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ବିନିମୟ ନ କରି ମୁଦ୍ରା ପ୍ରଦାନ କରିବାର ଏକ ପ୍ରତିଜ୍ଞାପତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିଥାଉ ।

ମୁଦ୍ରା ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗ । ତେଣୁ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଥନୀତି ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମୁଦ୍ରାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ସଂଜ୍ଞା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରଫେସର ଫ୍ରାନ୍ସିସ୍ ଷ୍ଟ୍ରାକରଙ୍କ ମତରେ ମୁଦ୍ରାର ସଂଜ୍ଞା ହେଲା “ମୁଦ୍ରା ଯାହା କରେ ତାହା ହିଁ ମୁଦ୍ରା” (Money is what money does) । ମୁଦ୍ରାର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ହିଁ ମୁଦ୍ରାର ପରିଚୟ । କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମୁଦ୍ରାର ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଯଦି ମୁଦ୍ରାର କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ତେବେ ତାକୁ ମୁଦ୍ରା ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ ।

ଏଥିରୁ ଜଣାଗଲା ଯେ, କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଯଦି ଦେଶନେଶର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ ତା’ ହେଲେ ତାକୁ ମୁଦ୍ରାର ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯିବ । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ? ପୁରାତନ କାଳରେ ମୁଦ୍ରାର ଆକାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଥିଲା ।

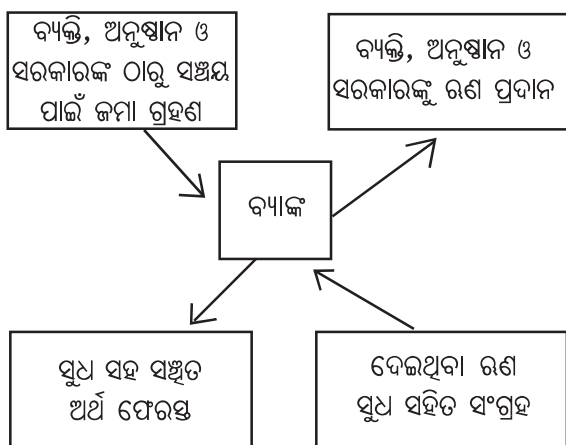
ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ, ପୂର୍ବକାଳରେ ଭାରତୀୟ ମାନେ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ଓ ଗୋରୁଗାଈମାନଙ୍କୁ ମୁଦ୍ରା ହିସାବରେ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିଲେ । ତା’ପରେ ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ମୁଦ୍ରାର ଯୁଗ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ସେତେବେଳେ ସୁନା, ରୂପା ଓ ତମ୍ବା ଆଦି ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇ ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ମୁଦ୍ରାର ରୂପ ବଦଳିଗଲା ଏବଂ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହା କାଗଜରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଗଲା । ଏହା ସହିତ ସୁନା ଓ ରୂପା ନିର୍ମିତ ମୁଦ୍ରା ଲୋପ ପାଇଲା । ଅଧୁନା କେବଳ ନିକେଲ ବା ବ୍ରୋଞ୍ଜ ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରଚଳିତ ହେଉଛି ।

ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ ଯେ, ଏକ କାଗଜ ନିର୍ମିତ ନୋଟ୍ ବା ଟଙ୍କା ଓ ଧାତୁ ନିର୍ମିତ ମୁଦ୍ରାକୁ ଦେଶନେଶର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ କାହିଁକି ସ୍ଵୀକାର କରାଯିବ ? ତା’ର କାରଣ ହେଲା ଏହି ଟଙ୍କା ବା ମୁଦ୍ରାକୁ ଦେଶର ସରକାର ସ୍ଵୀକୃତି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଆମ ଦେଶରେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଭାରତୀୟ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କ ଏହି ମୁଦ୍ରାକୁ ପ୍ରଚଳନ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ମୁଦ୍ରାକୁ କେହି ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଦେଶନେଶର ମାଧ୍ୟମ ବୋଲି ଅସ୍ଵୀକାର କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଆଇନତଃ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ସଂସ୍ଥାର ମୁଦ୍ରାପ୍ରଚଳନ କରିବାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ ।

ବ୍ୟାଙ୍କ :

ମୁଦ୍ରା ପରିଚାଳନାରେ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଆମେ ଜାଣୁ ଯେ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ହେଉଛି ଏକ ସଂସ୍ଥା ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବଳକା ଅର୍ଥକୁ ଜମା କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ବଦଳରେ ସୁଧ ଆକାରରେ

କିଛି ଅର୍ଥ ପାଇଥାନ୍ତି । ଏଥିସହିତ ଲୋକମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଆବଶ୍ୟକତା ପାଇଁ ବ୍ୟାଙ୍କରୁ ରଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଜମା ରଖିବା ଓ ରଣ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ଆମ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବ୍ୟାଙ୍କ ଏକ ସଂସ୍ଥାଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ବ୍ୟାଙ୍କ ରଣକାରୀଙ୍କ ଠାରୁ ଅଧିକ ସୁଧ ନେଇଥାଏ, ମାତ୍ର ଜମାକାରୀମାନଙ୍କୁ ତୁଳନାତ୍ମକଭାବେ କମ୍ ସୁଧ ଦେଇଥାଏ । ନିମ୍ନସ୍ଥ ଚିତ୍ରକୁ ଦେଖ :

ବ୍ୟାଙ୍କ ଜମାର ପ୍ରକାର ଭେଦ :

ପାରମ୍ପରିକ ଭାବେ ଭାରତରେ ଚାରିପ୍ରକାର ଜମାଖାତା ରହିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା ସଞ୍ଚୟ ଜମା (Saving Account), ଚାଲୁ ଜମା (Current Account), ପୁନଃ ପୌନିକ ଜମା (Recurring Deposit Account), ଆବର୍ତ୍ତୀ ଜମା (Fixed Deposit) ।

ସଞ୍ଚୟ ଜମା ଖାତା (Saving Account) :

ଏହି ଜମା ସାଧାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବିଶେଷ ଭାବେ ଆଦୃତ । ଏହା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ବଳକା ଅର୍ଥକୁ ସଞ୍ଚୟ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିଥାଏ । ମାତ୍ର ଏଥିରେ ସଞ୍ଚିତ ଅର୍ଥ ଉପରେ କମ୍ ସୁଧ ମିଳିଥାଏ । ଏହି ଜମା ଖାତା ଏକକ ବା ଯୌଥ ଭାବେ ଖୋଲାଯାଇ ପାରେ । ଆବଶ୍ୟକ ସମୟରେ ଗ୍ରାହକ ଏହି ଜମା ଖାତାରୁ ଅର୍ଥ ଉଠାଣ କରିପାରେ । ଏହି ପ୍ରକାର ଜମା ଖାତାରୁ ବିଭିନ୍ନ

ଉପାୟରେ ଯଥା— ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବେ, ଚେକ୍ ଦ୍ଵାରା ବା ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଅର୍ଥ ଉଠାଣ ଓ ଜମା କରାଯାଇଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଏଥିପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିୟମ ରହିଥାଏ । କେତେକ ବ୍ୟାଙ୍କ ମୌଳିକ ସଞ୍ଚୟ ଖାତା (Basic Saving Bank) ପ୍ରଚଳନ କରିଛନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ ସର୍ବନିମ୍ନ ଜମା ରଖିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନଥାଏ । ଆଉ କେତେକ ବ୍ୟାଙ୍କରେ ସର୍ବନିମ୍ନ ଜମା ରହିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି । ଚାଲୁଜମାରେ ସୁଧ ମିଳୁ ନଥିବା ବେଳେ ସଞ୍ଚୟ ଖାତାରେ କିଛି ପରିମାଣରେ ସୁଧ ମିଳିଥାଏ ।

ଚାଲୁ ଜମା ଖାତା (Current Account) :

ଏହି ଜମା ଖାତା ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସଂସ୍ଥା ସରକାରୀ ଓ ଘରୋଇ କମ୍ପାନୀ, ଟ୍ରଷ୍ଟ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ଵାରା ଖୋଲା ଯାଇଥାଏ । ଏହି ଖାତାରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଅର୍ଥ ଦେଶନେଶ ହୋଇଥାଏ । ଏହାଦ୍ଵାରା ଅଧିକ ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ଆଦାୟ ହେବା ସହିତ ଅଧିକ ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଜମାରେ ଅର୍ଥ ଜମା ଓ ଉଠାଣ ଉପରେ କୌଣସି କଟକଣା ନଥାଏ ।

ପୁନଃପୌନିକ ଜମା ଖାତା (Recurring Deposit) :

ଏହି ପ୍ରକାର ଜମାଖାତାକୁ ଆର୍.ଡି. (R.D.) ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ଜମାରେ ଗ୍ରାହକ ନିୟମିତଭାବେ କିଛି ପରିମାଣରେ ଅର୍ଥ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପାଇଁ ସଞ୍ଚୟ କରିଥାଏ ଏବଂ ଏଥିରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଭାବେ ଅଧିକ ସୁଧ ମିଳିଥାଏ । କୌଣସି ବିଶେଷ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯଥା— ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା, ଗୃହ ନିର୍ମାଣ, ମୋଟର ଯାନ କ୍ରୟ ଏବଂ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ଆବଶ୍ୟକତା ଇତ୍ୟାଦି ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଉତ୍ତମ ମାଧ୍ୟମ । ଏହି ଜମା ଏକକ ଭାବେ ବା ଯୌଥଭାବେ ଖୋଲା ଯାଇପାରେ ।

ଆବର୍ତ୍ତୀ ଜମା ଖାତା (Fixed Deposit) :

ଏହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଏଫ୍.ଡି. (F.D.) ଆକାଉଣ୍ଟ

କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଅର୍ଥ ଜମା କରାଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଏଥିରେ ଜମା ରଖାଯାଇଥିବା ଟଙ୍କା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ବାହାର କରାଯିବାର ସୁବିଧା ନଥାଏ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟାବଧି ପରେ ସଞ୍ଚୟ ଅର୍ଥକୁ ସୁଧ ସହିତ ଫେରସ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ । ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଏଥି ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନିୟମ ରହିଥାଏ । ପରିପକ୍ୱ ଧନରାଶିକୁ ପୁନଃ ସଞ୍ଚୟ କରାଯାଇପାରେ । ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ସ୍ଥଳେ ସମୟାବଧି ପୂର୍ବରୁ ଜମାକର୍ତ୍ତା କିଛି ଜୋରିମାନା ସହ ଜମା ଅର୍ଥ ଫେରସ୍ତ ପାଇପାରିବେ ।

ବ୍ୟାଙ୍କ ରଣ :

କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସଂସ୍ଥାଠାରୁ ଅର୍ଥ ନେଇ ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ପରେ ମୂଳ ସହ ସୁଧ ଅର୍ଥ ଫେରସ୍ତ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ରଣ କୁହାଯାଏ । ବ୍ୟାଙ୍କମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରଣ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରଣ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସୁଧ ହାର ସ୍ଥିର କରିଥାନ୍ତି । ଭାରତରେ ସାଧାରଣ ଭାବେ ବହୁ ପ୍ରକାର ରଣ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ମୁଖ୍ୟ ରଣଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା ।

କ) ଗୃହ ରଣ (Home Loan) : ସମସ୍ତେ ନିଜର ଘରଟିଏ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଘର କରିବା ପାଇଁ ବା କିଣିବା ପାଇଁ ବହୁ ଅର୍ଥ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଥାଏ । ସାଧାରଣ ଭାବେ ଅନେକଙ୍କ ପାଖରେ ଅର୍ଥ ଉପଲବ୍ଧ ନଥାଏ । ଏହି ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟାଙ୍କମାନେ ଗୃହରଣ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି ।

ଖ) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରଣ (Personal Loan) : ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ରଣ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥାଏ । ପରିବାର ସହ ଛୁଟି ବିତେଇବା, ଗୃହ ସରଞ୍ଜାମ କିଣିବା ଆଦି ନିଜସ୍ୱ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ପାଇଁ ଏହି ରଣ ଅର୍ଥ ବିନିଯୋଗ କରାଯାଏ । ଏହି ରଣର

ସୁଧହାର ଅନ୍ୟ ରଣ ସୁଧହାର ଠାରୁ ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବେ ଅଧିକ ।

ଗ) ଯାନବାହନ ରଣ (Vehicle Loan) :

ଯାନବାହାନ କ୍ରୟ କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ରଣ ଦେଇଥାଏ । ଏହି ରଣରେ କିଣାଯାଇଥିବା ଯାନବାହାନକୁ ବନ୍ଧକ ଭାବେ ରଖାଯାଇଥାଏ । ଚୁକ୍ତି ମୁତାବକ ଅର୍ଥ ପରିଶୋଧ ନ କଲେ ବ୍ୟାଙ୍କ ବନ୍ଧକ ଥିବା ଯାନବାହାନକୁ ନିଜ ଅକ୍ତିଆରକୁ ନେବାର ଅଧିକାର ଥାଏ ।

ଘ) ଶିକ୍ଷା ରଣ (Educational Loan) : ଉଚ୍ଚ

ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟାଙ୍କମାନେ ରଣ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତିପରେ କିମ୍ବା ରୋଜଗାର କ୍ଷମ ହେଲେ ଏହି ରଣ ପରିଶୋଧ କରାଯାଇଥାଏ ।

ଙ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରଣ (Gold Loan) : ସୁନା ବନ୍ଧକ

ଦେଇ ବ୍ୟାଙ୍କରୁ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆର୍ଥିକ ଅନୁଷ୍ଠାନରୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରଣ ନିଆଯାଇଥାଏ । ଏହା ରଣ ପାଇବାର ସରଳ ମାଧ୍ୟମ । ରଣ ପରିମାଣ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ମୂଲ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ ।

ଚ) କୃଷି ରଣ (Agriculture Loan) : କୃଷି

କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ କୃଷକମାନଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରଣ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ବିହନ, ଯନ୍ତ୍ରପାତି, କୀଟନାଶକ ଔଷଧ ଆଦି କିଣିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାଙ୍କ ରଣ ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ଫସଲ ଅମଳ ପରେ କିଛି ଆକାରରେ ରଣ ପରିଶୋଧ କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ ।

ଛ) ବ୍ୟାବସାୟିକ ରଣ (Business Loan) :

ବ୍ୟବସାୟର ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ କିମ୍ବା ନୂତନ ବ୍ୟବସାୟ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟାଙ୍କମାନେ ଏହି ରଣ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟାଙ୍କକୁ ବ୍ୟବସାୟ କରିବାର ଏକ ଯୋଜନା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ଏବଂ ଏହି ଯୋଜନା ମୁତାବକ ରଣର ପରିମାଣ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ।

ନୂତନ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସହ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ (Banking with New Technology) :

ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଦୃଢ଼ ଉନ୍ନତି ସହ କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ମୋବାଇଲ୍ ଓ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବହାର ଭାରତୀୟ ବ୍ୟାଙ୍କଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନଙ୍କ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ ବିବିଧ ଉପଯୋଗୀ ସେବା ପ୍ରଦାନ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସମର୍ପିତ ସେବା ବିଷୟରେ ନିମ୍ନରେ ଅଲୋଚନା କରାଗଲା ।

ରିୟଲ୍ ଟାଇମ୍ ଗ୍ରୋସ୍ ସେଟଲମେଣ୍ଟ (ଆର୍.ଟି.ଜି.ଏସ୍) Real Time Gross Settlement (RTGS) : ଏହା ଏକ ଦୃଢ଼ ଅର୍ଥ ପ୍ରେରଣ ପଦ୍ଧତି । ଏହି ସେବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟାଙ୍କ ଆକାଉଣ୍ଟରୁ ସ୍ୱଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟାଙ୍କ ଆକାଉଣ୍ଟକୁ ଅର୍ଥ ପଠାଯାଇଥାଏ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଥ ପ୍ରେରଣକାରୀ ନିଜ ବ୍ୟାଙ୍କ ସହିତ ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଥିବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟାଙ୍କ ଆକାଉଣ୍ଟକୁ ମଧ୍ୟ ଅର୍ଥ ପ୍ରେରଣ କରିପାରେ । ଏହାର ନାମକରଣ ଅନୁସାରେ ଏହା ‘ବାସ୍ତବ ସମୟ’ ବା Real Time ଭିତ୍ତିରେ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାଙ୍କ ଆକାଉଣ୍ଟରୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବ୍ୟାଙ୍କ ଆକାଉଣ୍ଟ ଅର୍ଥ ଅନ୍ତରଣ କରିଥାଏ । ଆର୍.ଟି.ଜି.ଏସ୍ (RTGS) ମୁଖ୍ୟତଃ ଅଧିକ ଅର୍ଥ ଅନ୍ତରଣ/ପ୍ରେରଣ କରିବା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଏହା ମାଧ୍ୟମରେ ଥରକେ ସର୍ବନମ୍ନ ଦୁଇ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ନେଣଦେଣ କରାଯାଇପାରିବ ।

ଜାତୀୟ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ ଅର୍ଥ ଅନ୍ତରଣ (ଏନ୍.ଇ.ଏଫ୍.ଟି) National Electronic Fund Transfer (NEFT) :

ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ଏକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସଂସ୍ଥାକୁ ନିଜ ବ୍ୟାଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ଅର୍ଥ ପ୍ରେରଣ କରିପାରିବେ । ଏନ୍.ଇ.ଏଫ୍.ଟି (NEFT) ବ୍ୟବସ୍ଥା ସବୁ

ଦିନ ସବୁ ସମୟରେ ଉପଲବ୍ଧ ଥାଏ ଏବଂ କାରବାର ୩୦ ମିନିଟ୍ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥାଏ । ଏନ୍.ଇ.ଏଫ୍.ଟି ((NEFT) ଜରିଆରେ ଅର୍ଥ ଅନ୍ତରଣ ପାଇଁ କୌଣସି ପରିମାଣ ସୀମା ନାହିଁ ।

ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ (Internet Banking) :

ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ୟାଙ୍କକୁ ନ ଯାଇ ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଏବଂ ଯେ କୌଣସି ସମୟରେ ବ୍ୟାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଜରିଆରେ କରିଥାଏ । ଅନ୍‌ଲାଇନ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ (Online Banking) ଜରିଆରେ ବ୍ୟକ୍ତି ତା’ର ବ୍ୟାଙ୍କ ହିସାବ ଯେକୌଣସି ସମୟରେ ଜାଣିପାରେ ଏବଂ ସବୁ ପ୍ରକାରର ବ୍ୟାଙ୍କ ଦେଣନେଣ କରିପାରେ, ଯଥା- ଅର୍ଥ ପ୍ରେରଣ (Money Transfer), ଉପଲବ୍ଧ ଅର୍ଥ ଅନୁସନ୍ଧାନ (Balance Enquiries), ଏବଂ ଦେୟ ପ୍ରଦାନ କାର୍ଯ୍ୟ (Bill Payment) ଇତ୍ୟାଦି । ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ତା’ର ବ୍ୟାଙ୍କ ଆକାଉଣ୍ଟ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଦ୍ୱାରା ଅନ୍‌ଲାଇନ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ସୁବିଧା ପାଇପାରେ । ଅନ୍‌ଲାଇନ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍‌ରେ ଅନେକ ନାମ ଅଛି, ଯଥା- ଇ-ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ (e-banking), ୱେବ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ (web banking) ଓ ଭର୍ଚୁଆଲ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ (Virtual banking) ଇତ୍ୟାଦି ।

ମୋବାଇଲ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ (Mobile Banking)

: ମୋବାଇଲ୍ ଫୋନ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥା ଗ୍ରାହକ ନିଜ ଆକାଉଣ୍ଟରେ ଥିବା ଅର୍ଥର ତଦାରଖ, ଅର୍ଥ ପ୍ରେରଣ, ବିଭୁଳି ଓ ପାଣି ବିଲ୍ ଆଦି ଦେୟ ପଇଠ କରିବାକୁ ମୋବାଇଲ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ କୁହାଯାଏ । ଅନ୍‌ଲାଇନ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ (Online banking) ଗ୍ରାହକକୁ ଏ ସବୁ ସେବା ଉପଲବ୍ଧ ହେବା ପାଇଁ ବ୍ୟାଙ୍କ ସହ ପଞ୍ଜୀକୃତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କିଛି ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ମୋବାଇଲ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ଏସ୍.ଏମ୍.ଏସ୍ (SMS) ମାଧ୍ୟମରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିଲା । ତେଣୁ ତାକୁ ଏସ୍.ଏମ୍.ଏସ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ କୁହାଯାଉଥିଲା ।

କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡ (Credit Card) ଏବଂ ଡେବିଟ୍ କାର୍ଡ (Debit Card): ଆଜିକାଲି ବ୍ୟାଙ୍କ ତା' ଉପଭୋକ୍ତାଙ୍କୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କାର୍ଡ ଯୋଗାଇ ଦେଉଛି । ଏହି କାର୍ଡ ବ୍ୟବହାର କରି ଉପଭୋକ୍ତା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଆର୍ଥିକ କାରବାର କରିଥାଏ । ସେଗୁଡ଼ିକ ମାଧ୍ୟମରେ କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡ, ଡେବିଟ୍ କାର୍ଡ, ୟୁପିଆଇ (Unified Payment Interface Or U.P.I) ଇତ୍ୟାଦି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ।

କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡ (Credit Card) : କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡ ବ୍ୟବହାର କରି ଉପଭୋକ୍ତା ନଗଦ ଅର୍ଥ ବିନା ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିପାରି ଥାଏ । ବ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡ ମାଧ୍ୟମରେ ଦେୟ ପ୍ରଦାନ ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷେ ଏକ ସାମୟିକ ରଶ, ଯାହାକୁ ଉପଭୋକ୍ତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ବ୍ୟାଙ୍କକୁ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡ ଏକ ଅନନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ କାର୍ଡ । ଅନ୍ ଲାଇନ୍ ଜିନିଷପତ୍ର କିଣିବା ପାଇଁ କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡ ଏକ ଜନପ୍ରିୟ ମାଧ୍ୟମ ।

ଡେବିଟ୍ କାର୍ଡ (Debit Card) : ଏହି ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ କାର୍ଡ ବ୍ୟାଙ୍କ ତା'ର ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ଏହି କାର୍ଡ ଗ୍ରାହକର ଆକାଉଣ୍ଟ ସହ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ ଉପାୟରେ ସଂଯୋଜିତ ଥାଏ । ଏହି କାର୍ଡ ଦୁଇପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାଏ । ଏହା ଦ୍ଵାରା ଏ.ଟି.ଏମ୍ (A.T.M)ରୁ ଡରଡ୍‌ଷାଟ୍ ଅର୍ଥ ଉଠାଣ କରିବା ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ସାମଗ୍ରୀ କିଣାକିଣିରେ ଦେୟ ପ୍ରଦାନ ତଥା ଅନ୍‌ଲାଇନ୍ ଖରିଦାରୀ ପାଇଁ ଡେବିଟ୍ କାର୍ଡ ବ୍ୟବହାର କରିହୁଏ । କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡର ବିପରିତ ଡେବିଟ୍ କାର୍ଡରେ ଅର୍ଥ କାରବାର ହେବା ମାତ୍ରେ କାର୍ଡଧାରୀର ଜମାଖାତାରୁ ଅର୍ଥ କଟିଯାଏ ।

ୟୁପିଆଇ (U.P.I) : ୟୁପିଆଇ ଏକ ମାଧ୍ୟମ ଯାହା ଦ୍ଵାରା ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ଥ୍ରୁ ସ୍ମାର୍ଟ ଫୋନ୍ ବ୍ୟବହାର କରି ଦୁଇଟି ଆକାଉଣ୍ଟ କିମ୍ବା ଭର୍ଚୁଆଲ ଆଇଡି (Virtual ID)

ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଥ ଅନ୍ତରଣ କରାଯାଏ । ଏଥିପାଇଁ ଅନେକ ମୋବାଇଲ୍ ଆପ୍ (Mobile App.) ଯଥା- BHIM, ଫୋନ୍ ପେ (PHONE PE) ଗୁଗୁଲ୍ ପେ (Google Pay) ଇତ୍ୟାଦି ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି । ଆମେ ୟୁପିଆଇ (UPI) ମାଧ୍ୟମରେ ଅର୍ଥ ପ୍ରେରଣ, ଦୋକାନରୁ ବିଭିନ୍ନ ସାମଗ୍ରୀ କିଣା ତଥା ବିଭିନ୍ନ ବିଲ୍ ଦେୟ ପ୍ରଦାନ କରିପାରିବା ।

ବ୍ୟାଙ୍କ କାରବାରରେ ଠକେଇ ଓ ସୁରକ୍ଷା :

ଆଜିକାଲି ବ୍ୟାଙ୍କ କାରବାରରେ ଅସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଠକେଇ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଛି । ସଚେତନତା ଅଭାବରୁ ଗ୍ରାହକମାନେ ପ୍ରଚାରକ ଅସାଧୁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଶିକାର ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ନିଜର କଷ୍ଟ ଉପାର୍ଜିତ ଧନକୁ ହରାଇ ବସୁଛନ୍ତି । କିଛି ଅସାଧୁ ଉପାୟଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା ।

(କ) ଅନୁକୃତ ଜମା ଏବଂ ରଶ ଯୋଜନା (Unauthorised Deposit and Lending Scheme) : ଆଇନ ଦ୍ଵାରା ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇ ନଥିବା ବିଭିନ୍ନ ସଂସ୍ଥା ଉଚ୍ଚ ପରିମାଣରେ ଅର୍ଥ ଫେରସ୍ତ କରିବାର ପ୍ରଲୋଭନ ଦେଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଠାରୁ ଜମା ସଂଗ୍ରହ କରୁଛନ୍ତି । ସେହିପରି କେତେକ ସଂସ୍ଥା ବ୍ୟାଙ୍କଠାରୁ କମ୍ ସୁଧହାରରେ ଲୋଭ ଦେଖାଇ ରଶ ଯାଚୁଛନ୍ତି । ଏହି ସଂସ୍ଥାମାନେ ରଶ ପ୍ରଦାନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବାବଦରେ ଅର୍ଥ ନେଇ ଉତ୍ତାନ ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଅର୍ଥ ଜମା କରିବା କିମ୍ବା ରଶ ନେବା ସମୟରେ ଏହି ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୂର୍ଣ୍ଣାନୁପୂର୍ଣ୍ଣ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆମେ ଆମର ଆର୍ଥିକ କାରବାର ସେହି ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କ ସହିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଯେଉଁମାନେ ଭାରତୀୟ ରିଜର୍ଭ୍‌ବ୍ୟାଙ୍କ, SEBI, ଭାରତୀୟ ବୀମା ବିନିୟାମକ (IRDAI), PFRDAI ଏବଂ ସରକାରଙ୍କ ସହିତ ପଞ୍ଜିକୃତ ହୋଇଥିବେ ।

(ଖ) ଲଟେରୀ/ପୁରସ୍କାର ଯୋଜନା (Lottery/Prize Schemes) : ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି ଯେ, ଅନେକ ପ୍ରଚାରକ ଇ-ମେଲ୍ (e-mail), ଟେଲିଫୋନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଲଟେରୀ, ପୁରସ୍କାର ଆଦି ପାଇବାର ଲୋଭ ଦେଖାଇ ଜନତାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ନିଜର ବ୍ୟାଙ୍କ ଆକାଉଣ୍ଟ ନମ୍ବର, ଆଧାର/ପାନ୍ ନମ୍ବର (PAN Number), କ୍ରେଡିଟ୍/ଡେବିଟ୍ କାର୍ଡ ନମ୍ବର ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ପର୍କରେ ବିସ୍ତୃତ ଭାବେ ଜାଣିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି କିମ୍ବା ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ସମ୍ପନ୍ନୀୟ ଖର୍ଚ୍ଚ ମାଗୁଛନ୍ତି । ଲୋକମାନେ ଏହାର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ବୁଝି ନପାରି ପ୍ରତାରିତ ହେଉଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ଏପରି ପ୍ରସ୍ତାବଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ହୁସିଆର ଓ ସତର୍କ ରହିବା ଉଚିତ୍ ଏବଂ କଦାପି ନିଜର ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଥିବା ଅର୍ଥର ବିବରଣୀ କାର୍ଡ (PIN) ନମ୍ବର, କାର୍ଡମାନଙ୍କର ସୂଚନା, ନିଜ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ଏବଂ ଏପରି ପ୍ରସ୍ତାବ ସବୁ ପାଇଁ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଖର୍ଚ୍ଚ (Processing Fee) ଦେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ।

ଗ) ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ଯୁପିଆଇ ଏବଂ କ୍ରେଡିଟ୍/ଡେବିଟ୍ କାର୍ଡ ଠକେଇ : ଏହା ଦେଖାଯାଇଛି ଯେ ପ୍ରବଞ୍ଚକମାନେ ନିଜକୁ ପ୍ରକୃତ ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଧିକାରୀ, ଭାରତୀୟ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କର (RBI) ଅଧିକାରୀ ଭାବେ ପରିଚୟ ଦେଇ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ନିଜର ସବିଶେଷ ବିବରଣୀ ଯଥା କାର୍ଡର କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା, ATM PIN, ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ରେ ବ୍ୟବହୃତ ଆଇଡି (ID), ପାସୱାର୍ଡ ଆଦି ମାଗି ଠକେଇ କରୁଛନ୍ତି । ସେହିପରି ଭାବରେ ବହୁତ ସମୟରେ ଆମେ ପ୍ରବଞ୍ଚକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଯୁପିଆଇ (UPI)ରେ ସଂଗ୍ରହ ଅନୁରୋଧଗୁଡ଼ିକ ସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରଦାନ କରିଥାଉ ଯାହାଦ୍ୱାରା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମ ବ୍ୟାଙ୍କ ଜମା ଖାତାରୁ ଟଙ୍କା କଟି ଯାଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଆମେ ସବୁବେଳେ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ ଅନୁରୋଧ କିମ୍ବା ଅର୍ଥ ସ୍ଥାନାନ୍ତର

କରିବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟକ୍ତି କିମ୍ବା ସଂସ୍ଥା ବିଷୟରେ ଭଲରୂପେ ଡର୍ଜମା/ନିରୀକ୍ଷା କରି ସତ୍ୟତା ଜାଣିବା ଉଚିତ୍ ।

ବ୍ୟାଙ୍କ ସମ୍ପନ୍ନୀୟ ଅଭିଯୋଗ ନିରାକରଣ :

ଅନେକ ସମୟରେ ଆମେ ବ୍ୟାଙ୍କ କାରବାରରେ ବିଭିନ୍ନ ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଉ କିମ୍ବା ବ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ସେବାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇନଥାଉ । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଆମେ ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ୍ ଯେ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ସେବା ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର କାରବାର ଏବଂ ଆମେ ଯଦି ବ୍ୟାଙ୍କ ସେବାରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନଥାଉ, ତେବେ ବ୍ୟାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ କରିପାରିବା । ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟାଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅଭିଯୋଗ କରିବାର ସଠିକ୍ ପ୍ରଣାଳୀ ଜାଣିବା ଜରୁରୀ । ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ପ୍ରଣାଳୀ ସଂକ୍ଷେପରୂପେ ନିମ୍ନରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଗଲା ।

ପ୍ରତି ବ୍ୟାଙ୍କ ଶାଖାରେ ଅଭିଯୋଗ ପୁଷ୍ଟିକା ରଖାଯାଇଥାଏ । ଗ୍ରାହକ ତାଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ସେହି ପୁଷ୍ଟିକାରେ ପୂରଣ କରିପାରିବେ । ଯଦି ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଅଭିଯୋଗ ପୁଷ୍ଟିକା ଉପଲବ୍ଧ ନଥାଏ, ତେବେ ଗ୍ରାହକ ସେହି ଶାଖାର ଯେ କୌଣସି ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ପଚାରି ପାରିବେ । ପ୍ରତି ବ୍ୟାଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ନିରାକରଣ ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଧିକାରୀ ନିଯୋଜିତ କରିଥାନ୍ତି, ଯାହା ବ୍ୟାଙ୍କ ଶାଖାରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ନାମ ବ୍ୟାଙ୍କ ଶାଖାରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ହୋଇନଥାଏ, ତା ହେଲେ ସେହି ସମ୍ପର୍କରେ ବ୍ୟାଙ୍କର ନୋଡାଲ୍ ଅଧିକାରୀଙ୍କୁ ଅବଗତ କଲେ ସହାୟତା ମିଳିପାରିବ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟାଙ୍କ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ଅଭିଯୋଗ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟସୀମା ମଧ୍ୟରେ ସମାଧାନ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଯଦି ସମାଧାନ ହୋଇନଥାଏ, ତେବେ ବ୍ୟାଙ୍କ ଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ସଠିକ୍ କାରଣ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ଅଟେ ।

ଯଦି କୌଣସି ବ୍ୟାଙ୍କ ଏକ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରାହକଙ୍କ ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ ନ କରେ, ତେବେ ଗ୍ରାହକ ଭାରତୀୟ

ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କର ଲୋକପାଳଙ୍କୁ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ ।
ଭାରତୀୟ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କର ଲୋକପାଳ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ଗ୍ରାହକ
ସମସ୍ୟାକୁ ଯଥାଶୀଘ୍ର ସମାଧାନ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହା
ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ଉପଲବ୍ଧ ।

ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ଲୋକପାଳଙ୍କୁ ଅଭିଯୋଗ ଅନୁଲୋଚନା
ମାଧ୍ୟମରେ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କ ଡ୍ରେବ୍‌ସାଇରରେ କରାଯାଇପାରିବ
ଏବଂ ଇ-ମେଲ୍ କିମ୍ବା ପୋଷ୍ଟ ମାଧ୍ୟମରେ ମଧ୍ୟ ପଠାଯାଇ
ପାରିବ ।

ବୀମା

Insurance

ମଣିଷ ଜୀବନ ଅନିଶ୍ଚିତ । କାରଣ ଜନ୍ମ ଓ ମୃତ୍ୟୁ
କାହା ହାତରେ ନଥାଏ । ମୃତ୍ୟୁ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଭାବରେ
ହୋଇପାରେ । ସ୍ୱାଭାବିକ ମୃତ୍ୟୁ ବୟସାଧିକ୍ୟ ବା ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ
ଜନିତ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଅସ୍ୱାଭାବିକ ମୃତ୍ୟୁ ବିଭିନ୍ନ
କାରଣରୁ ହୋଇଥାଏ । ସେହି କାରଣଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ
ଦୁର୍ଘଟଣା, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରୋଗ, ବନ୍ୟା, ବାତ୍ୟା,
ଭୂମିକମ୍ପ ଓ ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡ ପରି ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଇତ୍ୟାଦି
ଅନ୍ୟତମ । ଗୋଟିଏ ପରିବାରର ଆୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର
କୌଣସି କାରଣରୁ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ସେ ପରିବାର ଦୁଃଖ
କଷ୍ଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି କୌଣସି
ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ବା ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଆକସ୍ମିକ ଦୁର୍ଘଟଣା
ହେତୁ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ ସେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ମାଲିକ ସମେତ
ସେଥିରେ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ସେମାନଙ୍କ
ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଶୋଚନୀୟ
ଅବସ୍ଥାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

ଏହି ପ୍ରକାର ଆର୍ଥିକ ତଥା ଆୟର ଅନିଶ୍ଚିତତାରୁ
ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆମ ଦେଶର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ
କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଉପାୟ ରହିଛି । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ବୀମା
(Insurance) ଅନ୍ୟତମ । ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ, ପରିବାର
ତଥା ବ୍ୟବସାୟିକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର ମାଲିକମାନେ ବୀମା
କମ୍ପାନୀକୁ କିଛି ଅର୍ଥ ପ୍ରିମିୟମ୍ (premium) ଆକାରରେ

ଦେଇଥାନ୍ତି ଓ ଦୁର୍ଘଟ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର କ୍ଷତିର ଭରଣା
ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ ସଂପାଦନ କରିବା ପାଇଁ
ଦେଶରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବୀମା ସଂସ୍ଥା ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ଏହି
ବୀମା ସଂସ୍ଥା ଏକାଧାରରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ତାର ପରିବାର,
ସମାଜ ତଥା ଦେଶର ଅର୍ଥନୀତି ପାଇଁ ହିତକାରୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ
ହୋଇଥାଏ ।

ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ :

ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ
ପାରିବାରିକ ଜୀବନରେ ଆୟର ଧାରାବାହିକତା ରକ୍ଷା
କରିବା ସହ ଆୟ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର
ବନ୍ୟା, ବାତ୍ୟା, ଭୂମିକମ୍ପ ଓ ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡ ପରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର
ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଏବଂ ରୋଗ, ଦୁର୍ଘଟଣା ଓ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ
ଜନିତ ମୃତ୍ୟୁ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ କାରଣରୁ ଆୟର ପରିମାଣ
କମିଯିବା ଅଥବା ସମ୍ପତ୍ତି ନଷ୍ଟ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ ।
ଆୟ ଅନିଶ୍ଚିତତାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ବା
ଅନୁଷ୍ଠାନ ବୀମାର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥାଏ । ବୀମା କେବଳ
ଆୟ ବା ସମ୍ପତ୍ତିର ସୁରକ୍ଷା ଦେଇ ନଥାଏ ବରଂ ତା ସହିତ
ବୀମାଭୁକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଲାଭାଂଶ ପ୍ରଦାନ କରିବା ସହ
ବୀମାଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ତା ପରିବାର ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର
ଆୟବୃଦ୍ଧିରେ ମଧ୍ୟ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।

ସମାଜ ପାଇଁ :

ବାମାକରଣ ସମାଜ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏକ ହିତକାରୀ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରୂପେ ସାବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପାରିଛି । ବାମା ଏପରି ଏକ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯେଉଁଥିରେ କିଛି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଅନୁଷ୍ଠାନର କ୍ଷତି ଭରଣା କରିବା ପାଇଁ ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ବହୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅଂଶଦାନ କରିଥାନ୍ତି । କାରଣ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ ନିଜ ନିଜର ଆର୍ଥିକ କ୍ଷତି ଭରଣା ନିମନ୍ତେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବାମା କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତଙ୍କର କ୍ଷତି ହୋଇ ନଥାଏ । ଅତଏବ ବହୁଲୋକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅଳ୍ପ ଲୋକଙ୍କର କ୍ଷତି ଭରଣା କରିବା ହିଁ ବାମାର ମୂଳତତ୍ତ୍ଵ । ଏହା ପରୋକ୍ଷରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରଣାର ମାନରେ ଉନ୍ନତି ଆଣିବା ସହିତ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରାଏ । ଗୁଣାତ୍ମକ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟସେବା ଯୋଗାଇଦେବା ଦ୍ଵାରା ଲୋକମାନେ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଫଳତଃ ଏହା ସାମଗ୍ରିକ ଭାବେ ସାମାଜିକ ବିକାଶ ସାଧନରେ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ।

ଅର୍ଥନୀତି ପାଇଁ :

ସାଧାରଣତଃ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟସେବା ଯୋଗାଣ ସହ ରାସ୍ତାଘାଟ, ସେତୁ ଓ ରେଳଲାଇନ ନିର୍ମାଣ ଓ ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରି ଭିତ୍ତିଭୂମିର ବିକାଶ ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ ବିପୁଳ ପରିମାଣର ଅର୍ଥବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ପ୍ରାୟତଃ ସବୁପ୍ରକାର ଜୀବନବାମା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ରୁଚିପଡ଼ୁଥିବା ଦୀର୍ଘମିଆଦୀ ସୂତ୍ରରେ ସଂପାଦନ କରାଯାଉଥିବାରୁ ବାମାରାଶି ଗ୍ରହଣ କରିଥିବା ସଂସ୍ଥା ବା କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକ ଦେଶର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟ ପୁଞ୍ଜି ନିବେଶକ ଭାବେ ପରିଗଣିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେହିପରି ଅଣ-ଜୀବନବାମା ଯଥା : ବନ୍ୟା, ବାତ୍ୟା, ଭୂମିକମ୍ପ ଓ ଅଗ୍ନିକାଣ୍ଡ ପରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଦ୍ଵାରା କୃଷି, ବାଣିଜ୍ୟ ଓ ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହେଉଥିବା କ୍ଷତିର ଭରଣା ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାମା ମଧ୍ୟ ସବୁବେଳେ ସ୍ଵଚ୍ଛମିଆଦି

ହୋଇନଥାଏ । ଅତଏବ ବାମା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିଁ ଦେଶର ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରିଥାଏ ।

ବ୍ୟାଙ୍କ କାରବାର ଓ ବାମା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ :

ବ୍ୟାଙ୍କ କାରବାର ଓ ବାମା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରସ୍ପରର ଅନୁପୂରକ ଭାବେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସଞ୍ଚିତ ଅର୍ଥକୁ ରଖି ଆକାରରେ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷ ବା ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରି ପରିସମ୍ପତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବା ବ୍ୟାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥିବାବେଳେ ବାମା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେସବୁର ସୁରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକ ନିରାପତ୍ତା ଯୋଗାଇ ଦେଇଥାଏ ।

- ବ୍ୟାଙ୍କ କାରବାର ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇଟି ଉପାଦାନକୁ ନେଇ ଗଠିତ, ଯଥା- ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଜମା ଅର୍ଥ (Deposit) ଗ୍ରହଣ କରି ଏହି ଅର୍ଥକୁ ରଖି (Lending) ଆକାରରେ ପ୍ରଦାନ କରିବା । ମାତ୍ର କ୍ଷତି ଆଶଙ୍କାକୁ ପ୍ରତିହତ କରିବା ପାଇଁ ଅର୍ଥ ସ୍ଥାନାନ୍ତରଣ କରିବା ବାମା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ।
- ବ୍ୟାଙ୍କଗୁଡ଼ିକ ଭାରତୀୟ ରିଜର୍ଭ ବ୍ୟାଙ୍କର ମୁଦ୍ରାଗତ ଯୋଜନାକୁ ଦେଶର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସଞ୍ଚାଳିତ କରିଥାନ୍ତି ମାତ୍ର ଅପର ପକ୍ଷରେ ବାମାକାରୀ ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ବାମାଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିର ସୁରକ୍ଷା ଦେଇ ଦେଶର ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଗତିକୁ ତ୍ଵରାନ୍ୱିତ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ।
- ବାମାକରଣ ବ୍ୟାଙ୍କଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ସୁରକ୍ଷାର ବାହକ ହୋଇଥାଏ । କାରଣ ବ୍ୟାଙ୍କଦ୍ଵାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରଣରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବାମା ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିଁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ବ୍ୟାଙ୍କରୁ ଦିଆଯାଉଥିବା ରଣ

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ହୋଇଥାଏ, ଯଥା-ଗୃହ ରଣ, ଗାଡ଼ି ରଣ, ଶିକ୍ଷା ରଣ, ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ରଣ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ରଣ । ସେହିପରି ବୀମା ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ହୋଇଥାଏ । ଯଥା-ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଦୁର୍ଘଟଣା ବୀମା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବୀମା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ସାମୂହିକ ବୀମା ଇତ୍ୟାଦି ।

ବୀମା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା (Grievance Redressal Mechanism in Insurance)

ପଲିସି ଧାରକଙ୍କ ସମସ୍ୟା :

ପଲିସି ଧାରକଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥ ରକ୍ଷା କରୁଥିବା ଏକ ନିୟମାବଳୀ ଢାଞ୍ଚା (frame work) ଅଛି । ଭାରତୀୟ ବୀମା ବିନିୟାମକ ବିକାଶ ପ୍ରାଧିକରଣ (IRDAI- Insurance Regulatory and Development Authority of India) ପଲିସି ଧାରକଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥର ସୁରକ୍ଷା କରେ ।

ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନ (Grievance Redressal) :

ଯଦି ଜଣେ ଗ୍ରାହକ ଏକ ବୀମା କମ୍ପାନୀ ସହିତ ଜଡ଼ିତ ମଧ୍ୟସ୍ଥିର ଉପରେ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ତେବେ ସେ ପ୍ରଥମେ ଅଭିଯୋଗ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ ଅଭିଯୋଗ ଦେବା ଉଚିତ୍ । ଆବଶ୍ୟକୀୟ ନଥିପତ୍ର ସହିତ ଲିଖିତ ଆକାରରେ ଅଭିଯୋଗ ଦେବା ଉଚିତ୍ । ବୀମା କମ୍ପାନୀ ଏହି ଅଭିଯୋଗ ଦୁଇ ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ସମାଧାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଯଦି କୌଣସି ଅଭିଯୋଗର ସମାଧାନ ପ୍ରାପ୍ତିର ଦୁଇ ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ନ ହେଲା କିମ୍ବା ଏହାକୁ ଅଣଦେଖା କରାଗଲା ତେବେ ଅଭିଯୋଗକାରୀ IRDAIର ଖାଉଟି ବ୍ୟାପାର ବିଭାଗ (Consumer Affair Department) ନିକଟକୁ ଯାଇପାରିବେ । ସେ IRDAI ର ସେବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର କଲ୍ ସେଣ୍ଟର (Call Centre) ଅଥବା

ଏକୀକୃତ ଅଭିଯୋଗ ପରିଚାଳନା ପଦ୍ଧତି (Integrated Grievance Management System, IGMS) ସହିତ ନିଜର ଅଭିଯୋଗର ପଞ୍ଜିକରଣ କରି ପାରିବେ । IRDAI ବୀମା କମ୍ପାନୀ ସହିତ ଅଭିଯୋଗର ଉତ୍ତର ଓ ସମାଧାନ ପାଇଁ ଯୋଗାଯୋଗ କରିବାରେ ଏକ ସୁବିଧାଜନକ ଭୂମିକା ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

IRDAI ରେ ଅଭିଯୋଗ ଗ୍ରହଣ କରିବାର ମାଧ୍ୟମଗୁଡ଼ିକ ହେଲା :

- ଟୋଲ୍‌ଫ୍ରି ନମ୍ବରକୁ 155255 କଲ୍ କରିବା (ଯଥା- IRDAI ର ଅଭିଯୋଗ କଲ୍ ସେଣ୍ଟର)
- ଅଭିଯୋଗ ପାଇଁ ଇ-ମେଲ୍ (e-mail) ପଠାଇବା (complaints@irdai.gov.in) ।
- ଇଣ୍ଟିଗ୍ରେଟେଡ୍ ଅଭିଯୋଗ ପରିଚାଳନା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏକ ଅଭିଯୋଗ ପଞ୍ଜିକରଣ (www.igms.irda.gov.in) ।
- ଚିଠି ମାଧ୍ୟମରେ କୋରିୟର ମାଧ୍ୟମରେ IRDAI, ହାଇଦ୍ରାବାଦକୁ ଅଭିଯୋଗ ପଠାଇବା ।

ଅଭିଯୋଗ ସମାଧାନରେ IRDAI ର ଭୂମିକା :

- ବୀମାକାରୀଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଅଭିଯୋଗ ପଞ୍ଜିକରଣକୁ ସୁବିଧା ଓ ସହଜ କରିଥାଏ ।
- ବୀମାକାରୀଙ୍କର ଅଭିଯୋଗର ସମାଧାନକୁ ସହଜ କରିଥାଏ ।
- ଅଫ୍‌ସାଇଟ୍ (Offsite) ତଦାରଖ ପାଇଁ ଏକ ନମୁନା ଆଧାରରେ ଅଭିଯୋଗ ଗ୍ରହଣ କରେ ।
- ବଜାର ଆଚରଣ ଏବଂ ନିୟାମକ ଅନୁପାଳନ ଉପରେ ନଜର ରଖିବା ପାଇଁ ଅଭିଯୋଗ ଉପରେ ଆଧାର କରି (MIS) ବ୍ୟବହାର କରେ ।

IRDAI ଅଭିଯୋଗର ମାମାଂସା କରେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଅଭିଯୋଗର ତଦନ୍ତ କରେ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦିଅ ।

- (କ) ମୁଦ୍ରାର ବିଭିନ୍ନ ଆକାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କର ।
- (ଖ) ବ୍ୟାଙ୍କ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ ?
- (ଗ) ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବ୍ୟାଙ୍କ ଜମା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କର ।
- (ଘ) ବ୍ୟାଙ୍କ ଦେଉଥିବା ମୁଖ୍ୟ ରଣଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ?
- (ଙ) ଆର.ଟି.ଜି.ଏସ୍ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ ?
- (ଚ) ଏନ୍.ଇ.ଏଫ୍.ଟି. କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ ?
- (ଛ) ବ୍ୟାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅଭିଯୋଗର କିଭଳି ନିରାକରଣ କରାଯାଇପାରିବ ?
- (ଜ) ବୀମାକରଣ କାହିଁକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ?
- (ଝ) ବୀମା ସାମାଜିକ ବିକାଶରେ କିପରି ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ ?
- (ଞ) ବୀମା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅଭିଯୋଗର ସମାଧାନ ପାଇଁ କିପ୍ରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ?

୨. ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କର ।

- (କ) ମୁଦ୍ରା କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ?
- (ଖ) ପଣ୍ୟ ବିନିମୟ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝ ?
- (ଗ) ଚଳନ୍ତି ଜମା କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ?
- (ଘ) ଅନଧିକୃତ ଜମା ଓ ରଣ ଯୋଜନା ।
- (ଙ) କ୍ରେଡିଟ୍/ଡେବିଟ୍ କାର୍ଡ୍ ଠକେଇ ।
- (ଚ) ଯୁ.ପି.ଆଇ ।
- (ଛ) ଭାରତୀୟ ବୀମା ବିନିୟାମକ ବିକାଶ ପ୍ରାଧିକରଣ ।

୩. ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ ।

- (କ) ପୌନପୁନିକ ଜମାଖାତା ଓ ଆବର୍ତ୍ତୀ ଜମାଖାତା
- (ଖ) କ୍ରେଡିଟ୍ କାର୍ଡ୍ ଓ ଡେବିଟ୍ କାର୍ଡ୍
- (ଗ) ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍ ଓ ମୋବାଇଲ୍ ବ୍ୟାଙ୍କିଙ୍ଗ୍
- (ଘ) ବ୍ୟାଙ୍କ କାରବାର ଓ ବୀମା

୪. ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।

- (କ) ଭାରତରେ _____ ସଂସ୍ଥା ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ମୁଦ୍ରା ପ୍ରଚଳନ କରିଥାନ୍ତି ।
- (ଖ) ବ୍ୟାଙ୍କର _____ ଜମା ଖାତରେ କିଛି ସୁଧ ମିଳି ନଥାଏ ।
- (ଗ) ଆର.ଟି.ଜି.ଏସ୍ରେ ଥରକେ ସର୍ବନିମ୍ନ _____ ଟଙ୍କା ନେଶଦେଶ ହୋଇଥାଏ ।
- (ଘ) ବୀମା କମ୍ପାନୀ କୌଣସି ଗ୍ରାହକର ଅଭିଯୋଗ _____ ସମ୍ପ୍ରାହ ମଧ୍ୟରେ ସମାଧାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୫. ତୁମ ପାଇଁ କାମ ।

- (କ) ତୁମର ନିଟକରେ ଥିବା ଏକ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଯାଇ ଏହାର କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀର ଏକ ବିବରଣୀ ଲେଖ ।
- (ଖ) ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ମୁଦ୍ରା ସଂଗ୍ରହ କର ।

